

PÆDAGOGISK TILSYN I RANDERS KOMMUNE 2023

Børnefagligt Udviklingscenter i samarbejde med Børn og Skole Sekretariatet

RANDERS

Indholdsfortegnelse

Indhold	1
Introduktion til pædagogisk tilsyn 2023.....	2
Læsevejledning	2
Formål og baggrund for det pædagogiske tilsyn	2
Tilrettelæggelsen af det pædagogiske tilsyn i Randers Kommune i 2023	3
Egen rapportering.....	4
Uanmeldt tilsynsbesøg med observation og dialog.....	4
Tilsynsmøde.....	4
Tilsynsrapport.....	4
Tilsynskonceptet – 7 pejlemærker for kvalitet i dagtilbud i Randers Kommune	5
Den videre proces på baggrund af det pædagogiske tilsyn.....	9
Vurdering af det enkelte pejlemærke.....	9
Den samlede vurdering	10
Data fra det pædagogiske tilsyn 2023	11
Pejlemærke 1: Relationer	11
Pejlemærke 2: Mangfoldighed og inklusion	12
Pejlemærke 3: Lege og læringsmiljøer	14
Pejlemærke 4: Kommunikation og sprog	15
Pejlemærke 5: Fysiske rammer.....	16
Pejlemærke 6: Forældresamarbejde	17
Pejlemærke 7: Sammenhænge.....	18
Vurdering af pejlemærkerne.....	18
Kommunale tendenser	19
Opfølgning på det pædagogiske tilsyn og det videre arbejde med resultaterne	21
Opfølgning på tilsyn i institutionerne	21
Fagligt årshjul på dagtilbudsområdet	22
En fælles kvalitetsforståelse på dagtilbudsområdet.....	24
Involvering af MED-systemet og dagtilbudsrådet	24
Evalueringskonceptet.....	24
Bilag 1. Den styrkede, pædagogiske læreplan	26

Introduktion til pædagogisk tilsyn 2023

Der er i perioden februar 2023 – juni 2023 gennemført formaliserede pædagogiske tilsyn i alle kommunale, selvejende og private daginstitutioner samt i børnebyerne under skoleområdet. Dette indebærer tilsyn i 43 kommunale dagtilbud, 12 selvejende, 2 børnehaver i forbindelse med børnebyer, samt 8 private dagtilbud.

Tilsynet er lavet med afsæt i det politisk godkendte tilsynsmateriale udarbejdet af Børnefagligt Udviklingscenter i samarbejdet med praksis i Randers Kommune (Børne- og familieudvalget den 13. september 2022 sag nr. 115). Tilsynet har bestået af institutionens egen rapportering, et uanmeldt observationsbesøg samt et tilsynsmøde med tilbagemelding og dialog. Observationerne er lavet med udgangspunkt i 7 pejlemærker for kvalitet i dagtilbud og institutionernes opfyldelse af pejlemærket vurderes med udgangspunkt i en række indikatorer under hvert pejlemærke. På baggrund af den samlede vurdering af institutionernes praksis er der igangsat et arbejde med at omsætte anbefalingerne til konkret praksis. Graden af involvering fra den tilsynsførende i det videre arbejde er afhængigt af institutionens samlede vurdering.

Der er blevet udarbejdet tilsynsrapporter for alle institutioner, som institutionen har haft til gennemsyn inden den endelige godkendelse. Der er tale om en samlet rapport for institutionen, hvilket betyder at der i børnehuse med både vuggestue og børnehave fremgår en samlet vurdering.

Børnefagligt Udviklingscenter har fulgt op, og følger fortsat op, på konkrete forhold i de enkelte institutioner. Tendenserne fra det samlede pædagogiske tilsyn indarbejdes i det generelle udviklingsarbejde på dagtilbudsområdet frem til næste tilsyn; herunder Årshjul 2024, fælles ledermøder og kompetenceudvikling frem mod pædagogisk tilsyn 2025. Det betyder at tendenserne indarbejdes i det faglige årshjul for 2024 for dagtilbudsområdet, der arbejdes med indholdet på fælles ledermøder og der planlægges kompetenceudvikling på det samlede område med udgangspunkt i tendenserne fra dette års tilsyn.

Læsevejledning

Første del af rapporten beskriver formålet og baggrunden for det pædagogiske tilsyn på dagtilbudsområdet i Randers Kommune. Dernæst følger en beskrivelse af selve tilsynsprocessen, med de forskellige elementer.

Derefter følger et afsnit hvori de data- og observationsbaserede vurderinger af tilsynets syv pejlemærker og tilhørende indikatorer præsenteres for de 63 gennemførte tilsyn på dagtilbudsområdet. Herunder fremlægges generelle tendenser og konkrete eksempler fra observationerne.

Herefter beskrives det hvordan der er lavet og fortsat laves opfølgning på tilsynet, samt hvordan resultaterne anvendes fremadrettet i planlægningen af aktiviteter på dagtilbudsområdet.

Når benævnelsen "dagtilbud" eller "institution" anvendes i rapporter refereres der til den enkelte observerede enhed og ikke en samlet enhed med flere institutioner.

I Randers kommune bruges benævnelsen dagtilbud generelt for en række institutioner, der er organiseret i det samme område og under den samme overordnede ledelse.

Formål og baggrund for det pædagogiske tilsyn

Ifølge Dagtilbudslovens §5 har kommunalbestyrelsen pligt til at føre tilsyn med, hvordan dagtilbuddets opgaver bliver løst efter gældende lovgivning samt lokale politiske beslutninger. Det pædagogiske tilsyn har

til hensigt at sikre, at dagtilbuddene arbejder efter Dagtilbudslovens formålsparagraf om at understøtte alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i et tæt samarbejde med forældrene. I forbindelse med lov om minimumsnormeringer er kravene til kommunens tilsyn blevet skærpet, hvilket betyder at:

"Tilsynet skal føres med fokus på det pædagogiske indhold. Med det pædagogiske indhold forstås de pædagogiske læringsmiljøer, herunder at de fysiske rammer understøtter et godt læringsmiljø. Der skal tages udgangspunkt i det pædagogiske grundlag i den styrkede pædagogiske læreplan. Tilsynet med de pædagogiske læringsmiljøer skal danne udgangspunkt for en vurdering af, om kvaliteten i disse lever op til det lovfastsatte formål med dagtilbud og kravene i den pædagogiske læreplan".¹

Jf. Børne- og Undervisningsministeriets orientering om ændring af dagtilbudsloven d. 20.01.2022.

Derudover består lovkravet overordnet af:

- Anmeldte og uanmeldte tilsyn
- Uvildighed i tilsynet, der f. eks kan opnås ved et standardiseret materiale, som det er tilfældet i Randers Kommune.
- Anvendelse af data
- Observationer
- Tilsynsdialog med medarbejdere og ledere
- Orientering af forældrebestyrelsen
- Skriftligt dokumentation
- Iværksættelse af skærpet tilsyn
- Offentliggørelse af tilsyn, samt hvordan der arbejdes hermed i kommunen.

I 2023 har Børnefagligt Udviklingscenter ført tilsyn med institutionerne med udgangspunkt i tilsynsmaterialet, der er udarbejdet af Børnefagligt Udviklingscenter i samarbejde med dagtilbudsområdet i Randers kommune. Dette tilsynskoncept blev politisk vedtaget af børne- og familieudvalget den 13. september 2022 (sag nr. 115).

Tilsynsmaterialet er lavet på baggrund af et samarbejde på tværs af praksis og forvaltning, hvor Randers kommune som en del af at kvalificere det pædagogiske tilsyn, har indgået i et KL-partnerskab med andre kommune. Her har været fokus på omsætning af de nye lovkrav til pædagogisk tilsyn på dagtilbudsområdet. Derudover har der pågået et udviklingsarbejde, som løbende er blevet kvalificeret af dagtilbudsledergruppen og præsenteret på fælles ledermøde, i MED-systemet og for dagtilbudsrådet.

Tilrettelæggelsen af det pædagogiske tilsyn i Randers Kommune i 2023

Børn og Skole i Randers Kommune har i perioden februar 2023 til juni 2023 gennemført formaliseret pædagogiske tilsyn i alle kommunale, selvejende og private dagtilbud samt i børnebyerne under skoleområdet.

I forbindelse med tilsynet laves vurderingen på den samlede institution, hvilket betyder, at der i børnehuse med både vuggestue og børnehave laves én samlet vurdering.

¹ <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2022/9054>

Det pædagogiske tilsyn skal forstås som en proces og har i 2023 bestået af følgende elementer:

Egen rapportering

Som forberedelse har dagtilbuddene forinden tilsynsmødet lavet en egen rapportering. Egen rapporteringen bidrager med data, som ikke er tilgængelig ved observation. Denne databaseret information er med til at underbygge vurderingen af kvaliteten i dagtilbuddet samt understøtte den tilsynsførende i sin forberedelse til tilsynsbesøget, dialogen og tilsynsmødet. I egen rapportering fremgår data omkring sprogvurderinger og arbejdet med disse. Brug og arbejde med overleveringsskemaer i forbindelse med overgange fra hjem til dagtilbud og fra dagtilbud og til skole.

Uanmeldt tilsynsbesøg med observation og dialog

Tilsynsbesøg med observation og dialog er foregået som et uanmeldt tilsynsbesøg. Observation og dialog har samlet haft en ramme på 3 timer pr. dagtilbud. Det har dog været muligt at tilpasse denne ramme, hvis f.eks. strukturelle forhold tilsiger dette. Dette kan f.eks. være institutionens størrelse eller beliggenhed på flere matrikler.

Konsulenterne har anvendt den samme observationsmateriale til alle observationer, hvilket er i overensstemmelse med kravet om uvildighed i tilsynet. Observationsmetoden giver et øjebliksbillede af en kompleks praksis, men konsulenterne har anvendt strukturerede tilgange og metoder til at observere de forhold, der giver sig til udtryk i den pædagogiske praksis². Institutionen har ikke fået en vurdering umiddelbart efter observationen, men først til tilsynsmødet. Dog har det været praksis at lederen blev informeret hurtigst muligt, hvis der under observationen er opstået situationer, der krævede handling eller at der har været andre bekymrende forhold, som tilsynet har vurderet krævede omgående handling og ledelsesmæssig opmærksomhed. Tilsynet er forpligtet til at iværksætte skærpet tilsyn, hvis der er særligt bekymrende forhold i den pædagogiske praksis.

Tilsynsmøde

Tilsynsmødet har været rammesat til 2 timer, og der har været deltagelse af ledelse, pædagogisk personale samt forældrerepræsentanter/repræsentanter fra forældrebestyrelsen. Dagtilbuddet har på tilsynsmødet fået en uddybende tilbagemelding på observationen ligesom den egen rapporterede data har indgået i dialogen. Der har været fokus på en udviklingsorienteret dialog, hvor de forskellige aktørens perspektiver bringes i spil.

Tilsynsrapport

Der er for alle dagtilbud blevet udarbejdet en tilsynsrapport, hvori en samlet beskrivelse af tilsynsprocessen for det pågældende dagtilbud fremgår, ligesom det er beskrevet hvilke udviklingstiltag, at institutionen skal arbejde videre med. Tilsynsrapporten tager udgangspunkt i pejlemærkerne og der vil fremgå en vurdering ud fra hvert pejlemærke. Der vil være en samlet vurdering af dagtilbuddets kvalitet, samt en beskrivelse af de udviklingstiltag under pejlemærker, som institutionen skal arbejde videre med. Tilsynsrapporterne offentliggøres på dagtilbuddets hjemmeside, når den samlede rapport er behandlet politisk. Institutionen har fået rapporten til gennemlæsning inden denne offentliggøres.

² https://emu.dk/sites/default/files/2022-03/EVA%20Inspirationskatalog_Observationer_TG.pdf

Tilsynskonceptet – 7 pejlemærker for kvalitet i dagtilbud i Randers Kommune

Det nye tilsynskoncept bidrager til at sikre og udvikle kvaliteten på dagtilbudsområdet i Randers Kommune. Der er udvalgt 7 pejlemærker til at vurdere kvaliteten på dagtilbudsområdet i Randers Kommune. Pejlemærkerne har direkte reference til dagtilbudsloven og den styrkede pædagogiske læreplan (bilag 1) samt Børne- og ungepolitikken.

Under hvert pejlemærke findes en række indikatorer, der referer direkte til den pædagogiske praksis og til udførelsen af det pædagogiske arbejde. Den tilsynsførende vurderer under hvert pejlemærke hvilke indikatorer, der er opfyldt. Antallet af opfyldte indikatorer har betydning for den samlede vurdering af institutionens opfyldelse af pejlemærket.

De syv pejlemærker gennemgås nedenfor.

Pejlemærke 1: Relationer

I dagtilbudsloven står der, *”at dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.”*

Randers Kommune tager afsæt i et ressourceorienteret børnesyn, hvor det enkelte barn ses som et selvstændigt individ med ret til at udvikle sig i eget tempo. Det enkelte barn har værdi i sig selv og anses som et demokratisk menneske, der bidrager til fællesskabet.

Barnet har ret til at møde nærværende, omsorgs- og tillidsfulde voksne, der ser barnet som et kompetent og nysgerrigt individ. Personale og ledelse indgår i en anerkendende relation til barnet, så barnets føler sig set, forstået og mødt med positive forventninger. Dette gør sig gældende i måden at forstå og anskue barnet på, men også i den verbale og nonverbale kommunikation i mødet med barnet. Ligeledes skal barn-barn relationen understøttes gennem nærværende voksne, der støtter og guider børnene i deres gensidige kommunikation og forståelse af hinanden.

Indikatorer:

1. *Personalet fremstår som gode rollemodeller i forhold til venlighed, imødekommenhed, roligt kropssprog, empati og afstemning*
2. *Personalet bruger positiv og nænsom guidning i alle interaktioner mellem barn-voksen og barn-barn*
3. *Personalet er nærværende og tilbyder hjælp, når barnet er usikker, bange eller ked af det*
4. *Personalet støtter barnet i at knytte venskaber til andre børn*
5. *Personalet udtrykker sig tydeligt og anerkendende i forhold til forventninger til barnet/børnegruppen*
6. *Personalet engagerer sig i genkendelige gøremål, lege, oplevelser og bidrager til den gode stemning*
7. *Personalet udviser omsorgsetiske handlinger, eksempelvis at tilbyde børnene mad, hvis de er sultne, noget at drikke, hvis de er tørstige, at få skiftet ble o.a.*
8. *Børnene udviser tryghed og glæde i kontakten med personalet*

Pejlemærke 2: Mangfoldighed og inklusion

I dagtilbudsloven står der, ” at dagtilbud skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for og oplevelse med demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund.”

Randers kommune understøtter et resourcesyn, der skaber deltagelsesmuligheder for alle børn ved at give lige muligheder for at blive hørt og taget alvorligt som en del af barnets dannelsesproces og demokratiske forståelse. Alle børn har ret til at blive inviteret ind i børnefællesskaber uanset baggrund, køn, alder, personlighed, kompetencer og kultur. Hverdagen skal give barnet mulighed for at prøve og erfare forskellige positioner i fællesskabet. Barnet har ret til at opleve og erfare forskellige fællesskaber, kultur, normer, traditioner og værdier.

Med afsæt i Randers kommunes inklusionsstrategi, skal personale og ledelse understøtte det enkelte barn ved at justere tilgang og ramme efter barnets behov. En tidlig indsats tager afsæt i barnets behov, potentialer og ressourcer.

Barnet ansues som et ligeværdigt og demokratisk menneske, der har medindflydelse på hverdagens dagsform, leg og aktivitet.

Indikatorer:

1. Personalet fremhæver børnenes positive initiativer og hensigter for børnegruppen
2. Personalet anvender den ”pædagogiske bagdør” ved behov
3. Personalet anvender uderummet og fysiske rum som ekstra pædagogisk rum
4. Personalet konflikthåndterer med ro, venlighed og nænsom guidning
5. Børn har mulighed for pause i leg, aktiviteter og rutinesituationer
6. Personalet organiserer fælles lege og aktiviteter på tværs af køn, kultur og alder
7. Personalet understøtter børnenes behov for samhørighed med resten af børnegruppen
8. Personalet støtter børn, der ikke ved egen hjælp har deltagelsesmuligheder i leg, aktiviteter og rutinesituationer.

Pejlemærke 3: Lege- og læringsmiljø

I dagtilbudsloven står der, ”at dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trykke og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv. Børn i dagtilbud skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring.”

Ud fra det pædagogiske grundlag tilrettelægges et alsidigt læringsmiljø for det enkelte barn og børnegruppen hele dagen. Barnet oplever en hverdag, hvor det trives, lære, udvikles og dannes gennem deltagelse og medindflydelse på forskelligartet leg, aktivitet og rutine. Legen er grundlæggende i hverdagen og personalet og ledelsen støtter, guider, rammesætter og prioriterer legen som en værdi for det gode børneliv. Voksne understøtter barnets undren, nysgerrighed, initiativer og eksperimenter i børneinitierede lege, vokseninitierede aktiviteter og rutinesituationer. Personalet og ledelsen bruger barnets legeindhold som indikatorer for, hvad barnet er optaget af og hvad der udfordrer som grundlag for videre pædagogisk-didaktiske overvejelser over fremadrettet indsats.

De pædagogiske læreplanstemaer indgår i en bred og sammenhængende forståelse gennem hele hverdagen som betydning for barnets læring og udvikling. Læringsmiljøet understøttes gennem indbydende, inddragende og tilgængelige materialer for hele børnegruppen.

Indikatorer:

1. *Børnene har medbestemmelse i vokseninitierede aktiviteter og rutiner.*
2. *Personalet understøtter forskelligartet leg*
3. *Leg og aktivitet tager udgangspunkt i NUZO³*
4. *Personalet skaber mulighed for børneinitierede lege hele dagen*
5. *Forskelligartet legetøj og materialer er tilgængeligt for og i legen*
6. *Materialer og legetøj har ikke en bestemt anvendelsesmulighed*
7. *Personalet inspirerer børnene til at inddrage forskellige legeredskaber/legetøj*
8. *Tydélighed for hvad børnene kan foretage sig – eksempelvis et aktivitetsskema eller guidning til dagens muligheder*
9. *Personalet indtager forskellige roller i legen (træner, medspiller, instruktør og tilskuer)*
10. *Gode overgange i hverdagens skift, hvor børn ikke oplever uhensigtsmæssig ventetid*
11. *Personalet har organiseret aktiviteter, lege og rutinesituationer på en måde, der tilgodeser børnegruppens behov på dagen*
12. *Rutinesituationer skaber mulighed for aktiv deltagelse*
13. *Børn udviser glæde i lege og aktiviteter*

Pejlemærke 4: Kommunikation og sprog

Kommunikation og sprog er centralt for læringsmiljøet og understøttes positivt i interaktionen både mellem voksen/barn og barn/barn. Barnet har ret til at eksperimentere kommunikativt og sprogligt for derved at gøre sig erfaring i, at aflæse, genskabe og udvikle en passende kommunikation i forskellige kontekster. Læringsmiljøet danner ramme for en bred vifte af kommunikativt og sprogligt ordforråd, udtale samt sætningsdannelse. Barnet erfarer sprogets mangeartede nuancer gennem legen, aktiviteter og rutiner. Barnet tilegner sig erfaring med skriftsprog og digitalisering gennem inddragelse af forskellige materialer. Det kommunikative og sproglige læringsmiljø understøttes ud fra barnets udviklingspotentiale, og personalet tilrettelægger en tidlig indsats ud fra det pædagogiske grundlag samt Randers kommunes inklusionsstrategi. Den kommunikative og sproglige indsats sker i tæt samarbejde med barnets forældre og evt. tværfagligt samarbejde.

Indikatorer:

1. *Personalet henvender sig til børnene, taler med dem, giver beskeder og italesætter initiativer, handlinger og udtryk i alle sammenhænge (anvendelse af udvekslingstonen)*
2. *Personalet italesætter egne handlinger og følelser*
3. *Personalet inviterer til dialog i leg, aktivitet og rutiner*
4. *Personalet anvender dialogisk læsning*
5. *Anvendelse af rim, sang og rytme*
6. *Personalets udvidelse af begrebsforståelse*
7. *Børnene tilbydes uforstyrrede læseområder*
8. *Digitale værktøjer inddrages*
9. *Skriftsprog inddrages*

³ Zone for nærmeste udvikling beskriver det område, hvor et barn sammen med en voksen kan klare opgaver, som barnet ikke kan på egen hånd endnu, Vygotskij

Pejlemærke 5: Fysiske rammer

I dagtilbudsloven står der, "at børn i dagtilbud skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring."

Randers kommune sikrer, at alle børn har fysisk plads til fordybelse og leg både ude og inde. Institutionens fysiske ramme skal inspirere barnet til alsidige lege og aktiviteter, både individuelt og i grupper. Indretningen understøtter de pædagogiske læreplanstemaer både i materialer, møblering og indretning. Den fysiske ramme skal kunne justere sig i forhold til børnegruppens trivsel, udvikling, læring og dannelse. Det fysiske rum skal være sundt, sikkert og inspirerende.

Indikatorer:

1. Der er aktivitets - og legematerialer/-møbler inde og ude
2. Mulighed for kropslige deltagelse der udfordrer krop og sanser.
3. Der er mulighed for henholdsvis rolig og vild leg
4. Den fysiske indretning understøtter barnets selvstændighed i garderoben, badeværelset, spiseområdet og legemiljøet
5. Mulighed for justering af det fysiske legemiljø
6. Der er fysisk plads til voksen deltagelse i legemiljøet
7. Der er tydelige hygiejneprocedurer ved fx. bleskift og i spisesituationer
8. Godt lys, lyd og luft
9. Billedmateriale, udstilling med videre i børnehøjde
10. Der er udsmykning, der er vedkommende, inspirerer og stimulerer børnene

Pejlemærke 6: Forældresamarbejde

I dagtilbudsloven står der, "at dagtilbud i samarbejde med forældrene skal give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse samt bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst."

Personale og ledelse skal sikre deltagelse af og samarbejde med forældre omkring barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse. Forældre skal have mulighed for indblik i institutionens hverdagsliv, fokusområder og læring gennem deltagelse i årlige arrangementer, samtaler, dialog i bringe- og hente situationer, opslag på Aula samt bestyrelsesarbejde. Forældrerepræsentanter deltager i det pædagogiske tilsyn for at medvirke til, at kvalificere tiltag og indsatser for institutionens fremadrettede udviklingsområder.

Indikatorer:

1. Forældre og personale deler ligeværdigt viden om barnet
2. Beslutninger om tiltag i forhold til barnet drøftes i fællesskab mellem forældre og personale
3. Personalet anerkender forældres perspektiver på barnets behov
4. Personalet er i løbende dialog og vejleder forældre i forhold til barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse
5. Institutionen har en tydelig organisering for dialog med forældre i bringe og hente situationer
6. Forældre oplever sig inddraget i pædagogiske aktiviteter i institutionens hverdagsliv
7. Institutionen anerkender og tilpasser sig i forhold til forældres individuelle behov i samarbejdet omkring deres barn

Pejlemærke 7: Sammenhænge

I Dagtilbudsloven står der, at dagtilbud i samarbejde med forældrene skal sikre børn en god overgang fra hjem til dagtilbud. Dagtilbud skal endvidere i samarbejde med forældre og skole sikre børn en god sammenhængende overgang mellem dagtilbud og fra dagtilbud til fritidstilbud og skole ved at udvikle og understøtte deres grundlæggende kompetencer og lysten til at lære.

I Randers kommune er det vigtigt at give alle børn de bedste muligheder for en forberedt og sammenhængende overgang fra hjem til dagpleje/vuggestue, overgang til børnehave samt overgang til skole. Personale og ledelse skal i tæt samarbejde med forældrene tilrettelægge overgangen for barnet, så læringsmiljøet understøtter barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse. Læringsmiljøet skal for skolesøgende børn introducere og give det enkelte barn mulighed for at udvikle nysgerrighed i sammenhæng med læreplanstemaerne hertil bogstaver, tal, mønstre, former med videre. Læringsmiljøet skal tilrettelægges ud fra et ressourceorienteret børnesyn.

Indikatorer:

1. Forældrene inddrages i forbindelse med overgange og der afholdes opstartssamtale
2. Personalet justerer sig efter barnets og forældrenes behov i forbindelse med overgangen
3. Der anvendes overleveringsskemaer
4. Der afholdes overleveringsmøder hvor relevante samarbejdspartnere inddrages (ex. PPR, pasningstilbud etc.)
5. Personalet justerer læringsmiljøet, så det tilpasses barnets nærmeste udviklingszone
6. Personalet har fokus på børn i udsatte positioner
7. Institutionen samarbejder med skolen

Den videre proces på baggrund af det pædagogiske tilsyn

I forbindelse med gennemførslen af tilsynet, laves der en samlet vurdering af i hvor høj grad institutionen opfylder de 7 pejlemærker. Der fremgår en vurdering af hvert pejlemærke samt en samlet vurdering. Graden af opfyldelse definerer hvilken handling, der efterfølgende skal igangsættes i praksis og i hvor høj grad at tilsynsførende fra Børnefagligt Udviklingscenter skal inddrages i justeringen/udviklingen af pejlemærket.

Vurdering af det enkelte pejlemærke

Vurdering:	Den videre proces med udvikling af kvaliteten af praksis:
Fuldstændig opfyldelse	Der arbejdes selvstændig videre med pejlemærket og det anbefales at praksis vedligeholdes.

Omfattende opfyldelse	Der arbejdes selvstændigt videre og der kan med fordel laves en mindre justering af praksis.
Delvis opfyldelse	Der arbejdes selvstændigt videre, men der bør ske en væsentlig justering af praksis. Det er relevant at modtage sparring fra Børnefagligt Udviklingscenter på udviklingspotentialer.
Begrænset opfyldelse	Der skal arbejdes videre med justering af pejlemærket og der laves en handleplan. Dette skal ske i samarbejde med Børnefagligt Udviklingscenter. Det forventes, at den lokale ledelse indgår og sikrer støtte og opfølgning på udviklingspunkterne/udviklingspunktet.
Utilstrækkelig opfyldelse	Der skal arbejdes videre med udvikling af pejlemærket og der laves en handleplan. Dette skal ske i samarbejde med Børnefagligt udviklingscenter. Handleplanen sendes til den tilsynsførende konsulent og der laves et opfølgende tilsyn. Børnefagligt Udviklingscenter vil indgå konsultativt i processen ligesom den overordnede ledelse vil blive inddraget og forventes at sikre, at der sker en forandring af praksis.

Den samlede vurdering

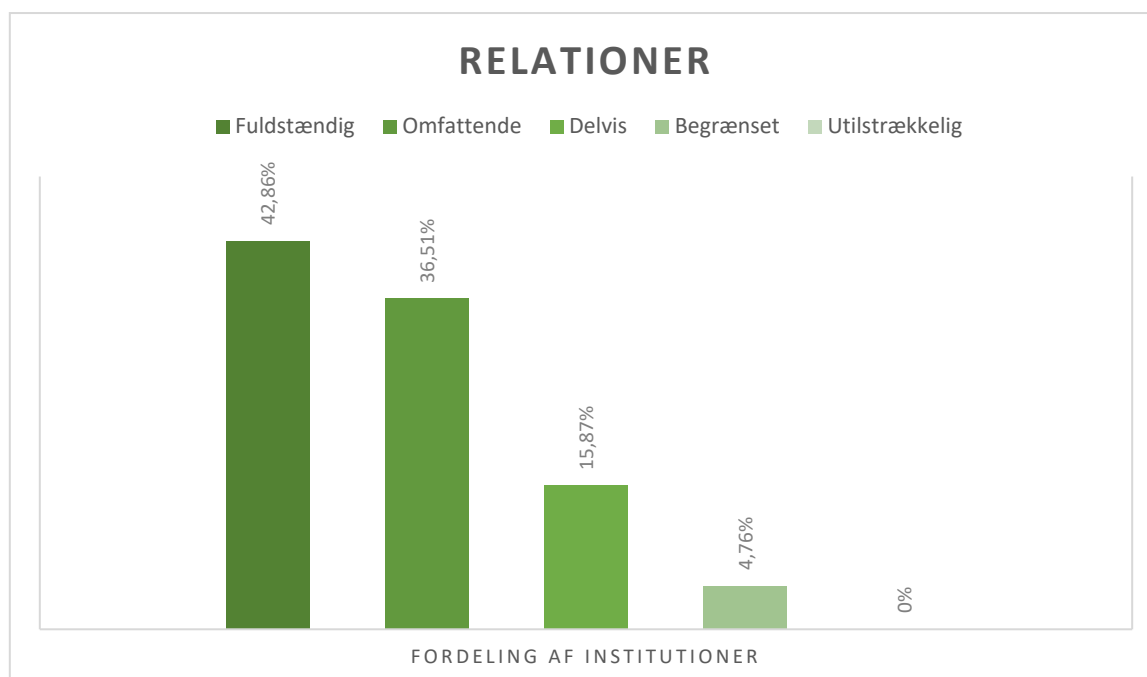
Vurdering pejlemærkerne	Samlet vurdering
Vurderes alle pejlemærker Fuldstændig opfyldelse, Omfattende opfyldelse eller Delvis opfyldelse	På baggrund af det samlede tilsyn arbejder institutionen selvstændigt videre med udvikling af praksis.
Vurderes ét eller flere pejlemærker Begrænset opfyldelse	På baggrund af det samlede tilsyn udarbejder institutionen en handleplan i samarbejde med den tilsynsførende konsulent.
Vurderes ét eller flere pejlemærker Utilstrækkelig opfyldelse	På baggrund af det samlede tilsyn udarbejder institutionen en handleplan i samarbejde med den tilsynsførende konsulent og der laves et opfølgende tilsyn.
Bekymrende forhold Der vil altid ske en vurdering af de konkrete forhold eller den konkrete henvendelse før der igangsættes skærpet tilsyn	På baggrund af det samlede tilsyn, er der konstateret så bekymrende forhold at, der iværksættes skærpet tilsyn. Kommunalbestyrelsen orienteres.

Pejlemærkerne er generelt af begrænset eller utilstrækkelig opfyldelse. Ringe kvalitet. Negativ fysisk kontakt. Bekymrende henvendelser omkring forholdene i institutionen	
---	--

Data fra det pædagogiske tilsyn 2023

Der er i forbindelse med det pædagogiske tilsyn 2023 lavet 63 tilsyn fordelt på 43 kommunale dagtilbud, 12 selvejende, 2 børnehaver i forbindelse med børnebyer, samt 8 private dagtilbud. I det følgende afsnit vil vurderinger af tilsynets syv pejlemærker og tilhørende indikatorer blive præsenteret for den gennemførte tilsyn. Herunder fremlægges generelle tendenser og konkrete eksempler på observeret praksis fra observationerne.

Pejlemærke 1: Relationer

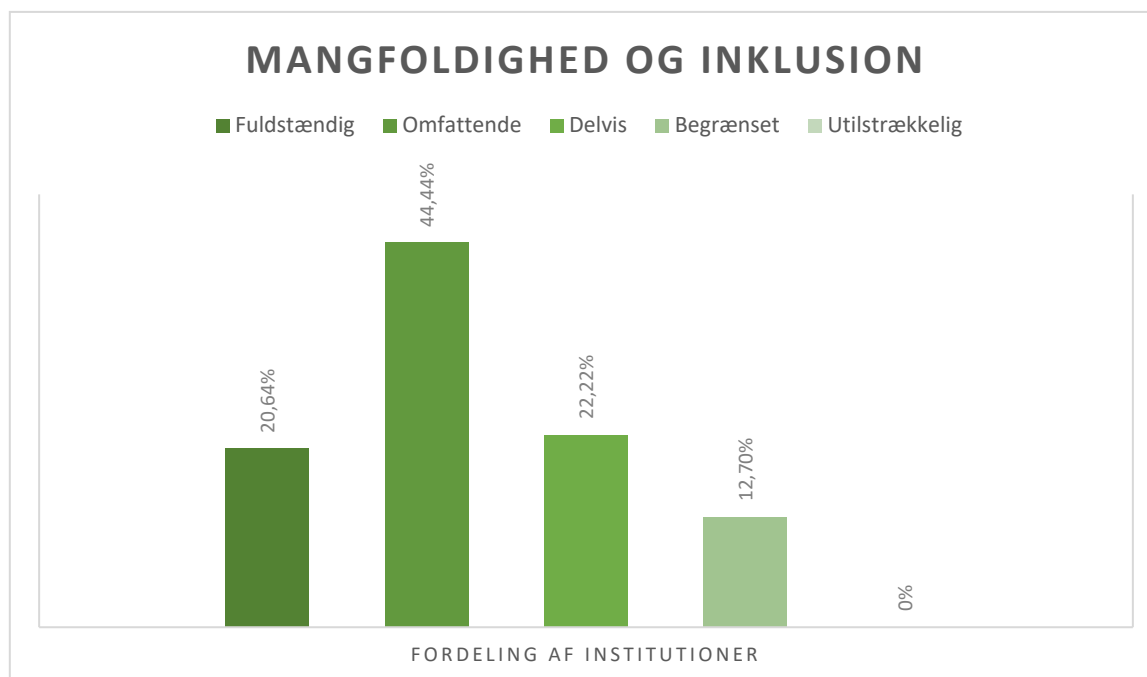
I forhold til pejlemærket **"relationer"** placerer næsten 80% af alle institutioner sig i fuldstændig eller omfattende opfyldelse. Arbejdet med at skabe tilknytning via trygge og omsorgsfulde relationer til børnene er en helt grundlæggende del af at arbejde med det pædagogiske læringsmiljø. Barnet har ret til at møde nærværende, omsorgs- og tillidsfulde voksne, der ser barnet som et kompetent og nysgerrigt individ. Personale og ledelse skal indgå i en anerkendende relation til barnet, så barnets føler sig set, forstået og mødt med positive forventninger.

I forhold til indikatorerne, så vurderes 100% af alle institutioner til at opfylde indikatoren *"Personalet udviser omsorgsetiske handlinger, eksempelvis at tilbyde børnene mad, hvis de er sultne, noget at drikke, hvis de er tørstige, at få skiftet ble o.a."*. Personalet opfylder derved under alle observationer børnenes basale behov. Den indikator under pejlemærket som færrest har opfyldt, er indikatoren *"Personalet støtter barnet i at knytte venskaber til andre børn"*, hvilket er 57% af institutionerne. Dette vil vi vende tilbage til i afsnittet om *kommunale tendenser og fokuspunkter*.

Der er ses også flere gode eksempler på relationelt arbejde af høj kvalitet med fokus på både barn-barn og barn-voksenrelationen: *"En gruppe børn og en voksen sidder omkring formiddagsmaden. Et barn er optaget af hvilken øjenfarve han selv og et andet barn har. Den voksen følger interessen gennem relevante spørgsmål der relaterer sig til øjnene, og understøtter at alle børn omkring formiddagsmaden ser hinanden og får øje på hvordan der er forskel på brune øjne, blå øjne mm. Den voksen udviser engagement ved at gentage børnenes forskellige udsagn, samt ved at guide børnene i at se hinanden og støtter dem i at fortælle hvad de ser i hinandens øjne"*.

Et eksempel på, at indikatoren *" Personalet fremstår som gode rollemodeller i forhold til venlighed, imødekommenhed, roligt kropssprog, empati og afstemning"* ikke opfyldes fremgår eksempelvis ved: *"To børn gemmer sig ved en busk på legepladsen, hvor de er optaget af at tisse på busken. En voksen kommer hen til børnene og børnene løber deres vej. Den voksen fanger et af børnene og løfter barnet indenfor, hvorefter den voksen går ud til det andet barn og siger: 'Det ved du godt, at det ikke er ok'".* Institutionen har på baggrund af dette eksempel fået indblik i hvordan personalet i situationen ikke udviser tilstrækkelig praksis for at være god rollemodel, der er imødekommende og venlig i kontakten. Børnene bliver i eksemplet ikke mødt i børnehøjde og med en anerkendende tilgang. Institutionen er på tilsynsmødet konkret blevet vejledt i hvordan de møder børnene – også i uhensigtsmæssige situationer. Det er væsentligt at de møder børnene i børnehøjde, italesætter børnenes initiativer og fremhæver deres intention fremfor handling. Ydermere er institutionen vejledt i hvordan de i kontakten anvender en positiv tone, der inviterer børnene til interaktion i stedet for at afvise dem ligesom de er vejledt i hvordan de guider børnene på en anerkendende måde.

Pejlemærke 2: Mangfoldighed og inklusion

Når vi ser på de 7 pejlemærker samlet set, så er **"mangfoldighed og inklusion"** det pejlemærke, hvor færrest institutioner samlet set vurderes i fuldstændig og omfattende opfyldelse. Samlet set placerer 65,07% af institutionerne sig indenfor dette område. Den indikator, der er opfyldt hos færrest institutioner, er indikatoren *"Personalet støtter børn, der ikke ved egen hjælp har deltagelsesmuligheder i leg, aktiviteter og rutinesituationer"*, hvor 56% har opfyldt denne indikator. Det er ligeledes det pejlemærke, hvor flest institutioner vurderes til at have "begrænset opfyldelse".

Når vi ser på de indikatorer, som er opfyldt hos flest og som ligeledes er af væsentlig betydning for læringsmiljøet for alle børn, så vurderes 97% af institutionerne under observationen at opfylde *"Personalet anvender uderummet og fysiske rum som ekstra pædagogisk rum"*. Opfyldelsen af denne indikator er i rigtig fin sammenhæng med, at der over en årrække har været stort fokus på brugen af uderummet og naturen i Randers Kommunes dagtilbud. Et konkret eksempel herpå: *"En gruppe børn leger på legepladsen, klokken er 8.30. En voksen og et barn hjælper hinanden med at hente formiddagsmad inde i køkkenet. Børnegruppen samles i en shelter på legepladsen, hvor formiddagsmaden spises. De voksne sidder blandt børnene i shelteren, og der bliver i fællesskab snakket om at de kan høre regnen ramme taget ovenover dem"*.

Ydermere har området fået gode erfaringer med brugen af uderummet til forskelligartede aktiviteter i forbindelse med Covid-19 epidemien.

Den anden indikator, som flest institutioner har opfyldt i under dette pejlemærke er *"Personalet organiserer fælles lege og aktiviteter på tværs af køn, kultur og alder"*. I forbindelse med pædagogisk tilsyn 2021 blev der sat fokus på "mangfoldighedsbegrebet" og flere institutioner udviklede på deres praksis for netop at sikre et mangfoldig udtryk i institutionen. Der er således blevet arbejdet rigtig meget i praksis med understøttelse af leg og aktivitet på tværs af særligt køn og kultur, indikatoren opfyldes som den ovenstående under 97% af observationerne.

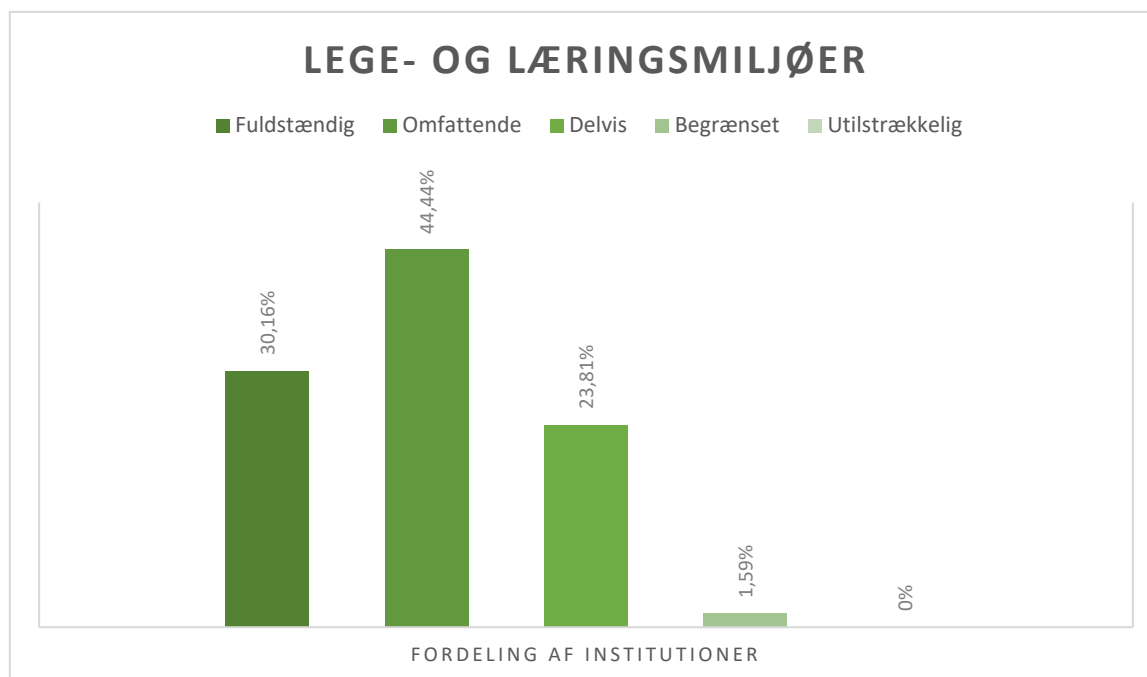
Ved 78% af observationerne ses den pædagogiske bagdør⁴ anvendt og under 89% ses anvendelse af pause for i leg, aktivitet eller rutinesituation. Et eksempel herpå: ” I en vuggestue er en voksen tæt på barnet gennem fysisk nærhed og italesættelse af barnets initiativer. Den voksen følger barnets initiativer til leg og barnet udtrykker glæde i leg med den voksen. Barnet får svært ved at blive i legen og den voksen tilbyder barnet, at de sammen kan gå i læsekrogen på legepladsen. Barnet løber hen til læsekrogen, og den voksen spørger om de skal læse en bog sammen. Barnet vælger en bog og den voksen anerkender barnet for at have valgt en god bog. Den voksen og barnet sætter sig sammen og barnet ligger sig ind mod den voksen og får en pause fra legemiljøet. Flere børn kommer til og den voksen justerer sig så der er plads til alle uden at barnet der ligger og får en pause ved den voksen bliver forstyrret”

Indikatoren ” Personalet anvender den ’pædagogiske bagdør’ ved behov” fremgår eksempelvis ved: ”En gruppe børnehavebørn er i gang med at lege på stuen. To børn sidder ved et bord. En voksen går hen til det ene barn, sætter sig i børnehøjde og siger til barnet at, ’om lidt skal gruppen spise formiddagsmad, og så kommer jeg og hjælper dig’. Barnet kigger på den voksen og nikker. Lidt efter går den voksen hen til barnet og siger: ’X, du må komme med mig hen og se på skemaet’. Barnet tager den voksen i hånden og de går sammen hen og ser på et skema med piktogrammer for dagen. Barnet tager det øverste billede og giver til den voksen. Den voksen tager imod billedet og siger: ’ja, det er rigtigt, du må gå med ud at vaske hænder’. Barnet går på badeværelset med den voksen, vasker hænder og går ind og spiser formiddagsmad med de andre børn”. I eksemplet anvender personalet den pædagogiske bagdør ved at forberede barnet på hvad der skal ske i situationen. Personalet tilpasser aktiviteten/overgangen så barnet får gode forudsætninger for at kunne deltage i overgange på en positiv måde. Anvendelsen af den pædagogiske bagdør, forberedelsen af barnet og den visuelle understøttelse i dette eksempel tager afsæt i det enkelt barns behov for justering af praksis.

Pejlemærke 3: Lege og læringsmiljøer

I forhold til at sikre alle børns udvikling ved vi fra forskningen, at det pædagogiske læringsmiljø har stor betydning for, hvorvidt et barn befinder sig i en udsat position. Et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet har i den forbindelse ikke alene betydning for barnets udvikling nu og her, men en vedvarende betydning for barnets liv fremover, og det gælder særligt for børn, der af den ene eller anden grund befinder sig i en udsat position (Sylva et al., 2003; Nielsen et al., 2013; Ringsmose & Svinth, 2019). Netop derfor er det væsentligt at have fokus på at arbejde med og udvikle stærke børnefællesskaber i institutionerne.

⁴ Pædagogiske bagdør: betyder at barnet har mulighed for at trække sig fra en aktivitet til noget andet eller til en ”pause” ligesom personalet kan tilpasse rammen for at støtte barnets deltagelsesmuligheder uden at barnet bliver udstillet.

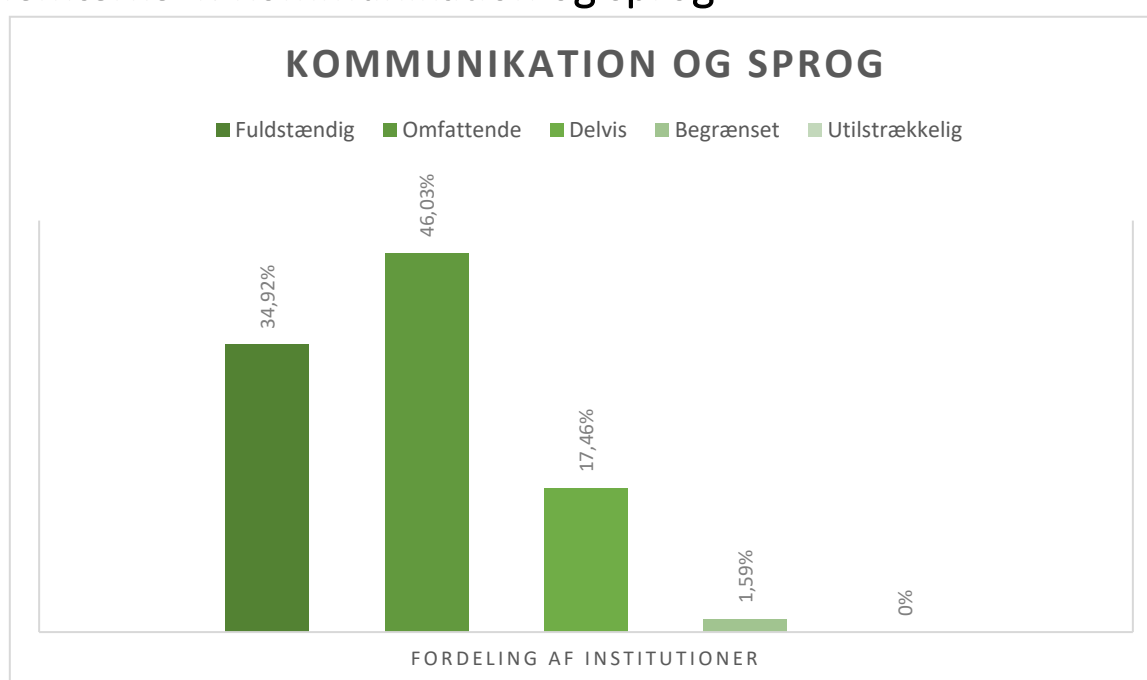
Et godt lege- og læringsmiljø er ligesom det gode relations arbejde en grundlæggende del af det pædagogiske arbejde i dagtilbud. Læringsmiljøet er en del af det pædagogiske grundlag i den styrkede pædagogiske læreplan. Igennem årshjulsarbejdet for dagtilbudsområdet, har der siden 2021 været et særligt fokus på legens betydning som værende grundlæggende for børns sociale og personlige læring og udvikling. Der har været fokus på den voksnes rolle i legen, samt på det fysiske læringsmiljøets betydning for legen. Når vi ser samlet set på vurderingerne, så placerer 74,6% af institutionerne sig indenfor fuldstændig og omfattende opfyldelse af pejlemærket.

I forhold til indikatorerne, så vurderes hele 98% af institutionerne under observationen at opfylde indikatoren *"Personalet skaber mulighed for børneinitierede lege hele dagen"*. Dette skal selvfølgelig ses i forhold til at observationen varer 3 timer og det kun kan vurderes ud fra den observerede praksis.

Ser vi på indikatoren *"Gode overgange i hverdagens skift, hvor børn ikke oplever u hensigtsmæssig ventetid"* så har kun 49% af institutionerne denne indikator opfyldt under observationen. Der er rigtig mange overgange/mikroovergange fra noget til noget andet løbet af en institutionsdag, og der kan arbejdes med forskellige typer af understøttelse for at sikre optimale forudsætninger for gode overgange i hverdagen. Personalets samarbejde og indgående viden om hverdagens organisering og den aktuelle børnegruppe, er af afgørende betydning for at overgangene glider på en god og hensigtsmæssig måde i hverdagen. Et eksempel på hvordan der sikres mulighed for deltagelse i forbindelse med en rutinesituation: *"En gruppe vuggestuebørn og voksne leger ude. En voksen spørger om to drenge vil hjælpe hinanden med at dække bord. Drengene løber ind, og den voksen guider drengene i at gå ud i køkkenet og hente rullebord som de sammen skubber ind på stuen. Den voksen sætter sig på hug ved rullebordet og guider de to drenge i at hjælpe hinanden med at dække bord. Drengene kigger på hinanden, griner og den voksen guider dem i at give hinanden highfive da de er færdige"*. Børnene udviser i eksemplet glæde ved at hjælpe med en af hverdagens gøremål og medarbejderen har en god og tæt kontakt med de to børn, der modtager medarbejderens guidning.

Mange af observationerne har vist at børnenes leg understøttes gennem tilgængelighed af materialer og indikatoren "Personalet inspirerer børnene til at inddrage forskellige legeredskaber/legetøj" opfyldes eksempelvis ved: "En voksen sidder på gulvet med tre drenge. De er i gang med at bygge en bilbane. Den voksen stiller spørgsmål ind til, hvor bilerne kan parkere, hvor de kan køre hen for at handle, hvor mekanikeren har værksted så de kan få nye dæk osv. Et barn kører med en bil, der har et surfbræt på taget. Den voksen spørger: 'Skal du til stranden og surfe?', hvortil drengen kigger undrende på den voksen. Den voksen peger på surfbrættet på bilen og siger: 'Måske du skulle køre til stranden og surfe. Det er et surfbræt der er ovenpå bilen. Det er sådan et man kan stå på, på vandet. Så surfer man'. Drengen nikker og legen udvikler sig til at der skal være en strand". Medarbejderen understøtter i eksemplet udvidelse af børnenes leg ligesom børnenes ordforråd styrkes og udvides.

Pejlemærke 4: Kommunikation og sprog

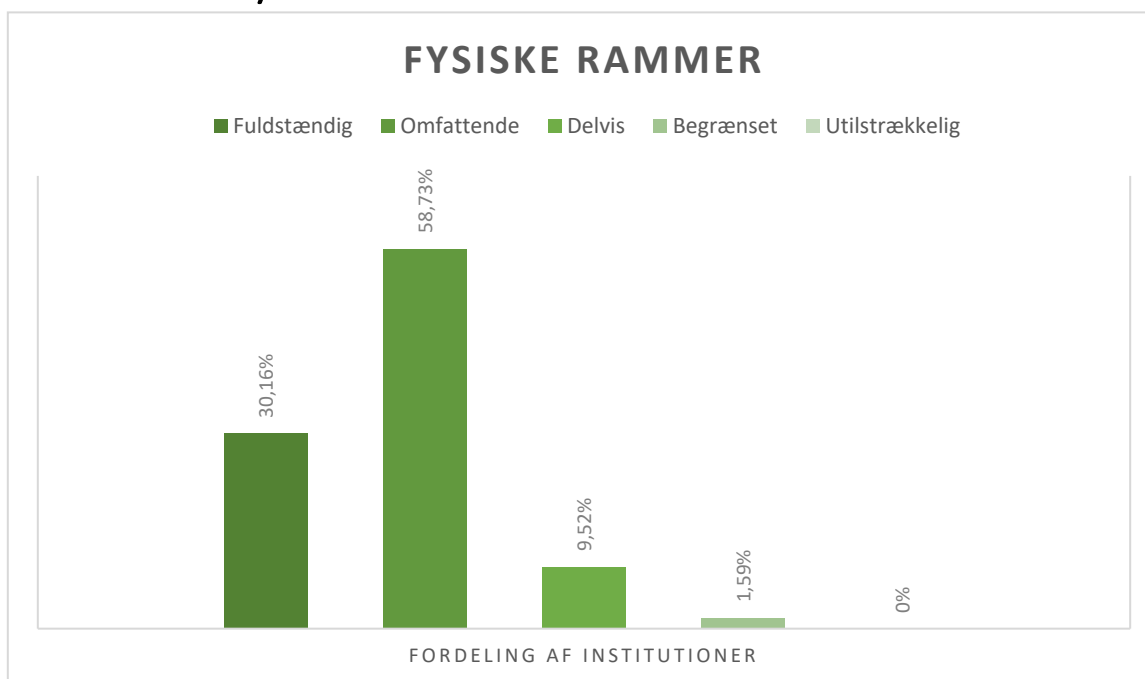
Kommunikation og sprog er et af læreplanstemaerne i den styrkede pædagogiske læreplan og det er centralt i det pædagogiske arbejde, at læringsmiljøet understøtter børnenes sprogtiltagelse samt at det pædagogiske personale fungerer som sproglige rollemodeller. Udviklingen af god kommunikation og et godt sprog er væsentligt for, at børnene kan forstå sig på hinanden og omverden.

Vi ved fra forskningen at udviklingen af et godt sprog kan være med til at mindske uligheden mellem børn med forskellige sociale baggrunde. Ligeledes peger nyere forskning på at børns ordforråd i vuggestuealderen har betydning for, hvordan de senere klarer sig til deres 9-klases afgangseksamen. Forskningen peger på at dette formentlig skyldes at et ordforråd er en afgørende drivkraft, når børn skal tilegne sig nye viden og dermed er et godt ordforråd en vigtig forudsætning for at barnet kan forstå og følge med i undervisningen⁵.

⁵ <https://childresearch.au.dk/nyheder/nyhed/artikel/tidligt-ordforraad-kan-forudsige-afgangskarakterer-i-9-klasse>

I forhold til pejlemærket kommunikation og sprog vurderes ca. 81% af institutionerne i fuldstændig og omfattende opfyldelse af pejlemærket. Hele 94% af institutionerne opfylder indikatoren "Anvendelse af rim, sang og rytme", hvorimod indikatoren "Personalet italesætter egne handlinger og følelser" opfyldes med 48%. Der ses generelt et fokus på den gode dialog, da indikatoren "Personalet inviterer til dialog i leg, aktivitet og rutiner" opfyldes af 86% af institutionerne. Et eksempel godt herpå: "En gruppe børn og en voksen sidder ved et bord. En dreng er optaget af at fortælle om en mår. Den voksen fremhæver barnets interesse for de andre børn og spørger om der er nogen af de andre børn der ved, hvordan en mår ser ud. Børnene byder ind, og den voksen udvider ved at sige: 'En mår er en slags ådsel'. Det får børnene til at stille flere spørgsmål og komme med forskellige bud. Den voksen spørger uddybende spørgsmål til børnenes input og videre spørger den voksen, om de skal finde et billede af en mår, hvilket børnene udtrykker begejstring for. Den voksen finder en iPad og børnene ser på billeder af forskellige mår. Dialogen om mår varer i længere tid, og den planlagte aktivitet udskydes".

Pejlemærke 5: Fysiske rammer

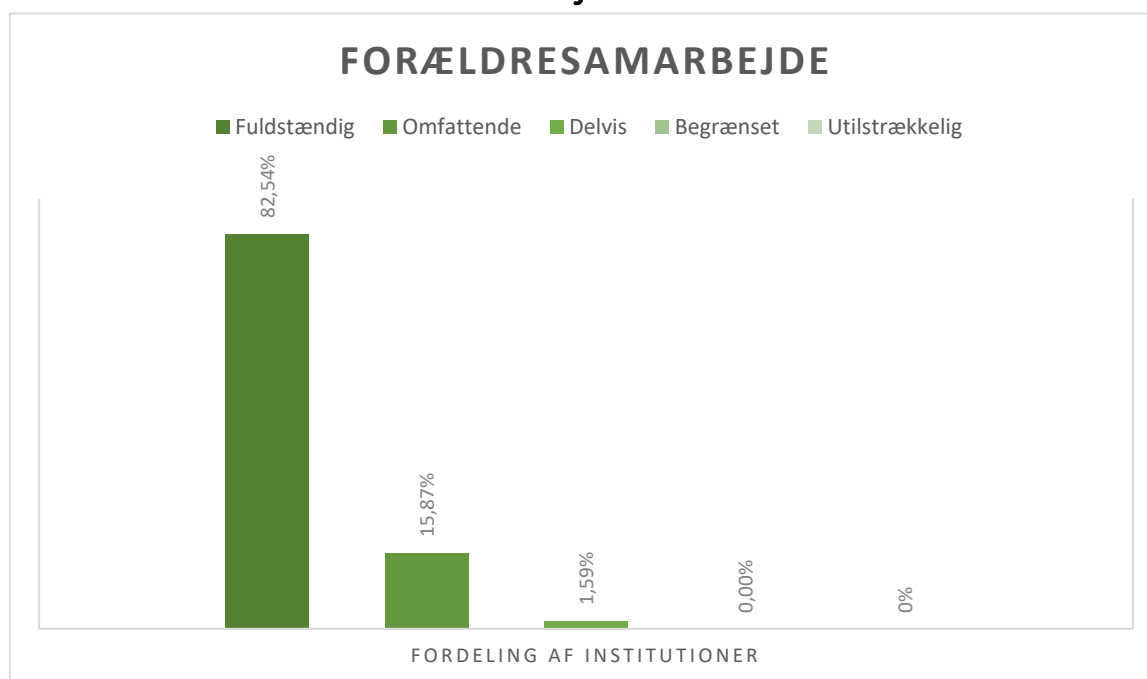
De fysiske rammer i dagtilbuddet er en betydningsfuld strukturel faktor for kvaliteten i dagtilbuddet. Fysiske rammer er en dynamisk størrelse og er med til at understøtte børnenes leg, kreativitet og fordybelse. I forbindelse med pædagogisk tilsyn i 2021 blev der i høj grad sat fokus på arbejdet med de fysiske læringsrum ligesom Randers Kommune har indgået i et forskningsprojekt i samarbejde med DCUM, hvor fokus netop var det fysiske rammes betydning for kvalitetsstærke legemiljøer. Så de fysiske ramme må siges at være et af de områder, der siden 2021 er blevet arbejdet rigtig meget med i dagtilbuddene.

Eksempelvis observeres der: "En vuggestue har indrettet med et mindre rum, hvor der er dækket bord ved et lille børnebord. På bordet er der dug, tallerkner, kopper, kande og legemad. Herforuden er der over bordet en lille hylde med en lyskæde der danner ramme omkring legemiljøet. På væggen er der billeder af is, kage, kaffe mm."

Hele 98% af institutionerne opfylder indikatoren "Der er mulighed for henholdsvis rolig og vild leg" og generelt er der en høj grad af opfyldelse af de forskellige indikatorer under pejlemærket. Den indikator med den laveste opfyldelse er indikatoren "Der er tydelige hygiejneprocedurer ved fx bleskift og i

spisesituationer”, hvor 63% af institutionerne opnår opfyldelse af indikatoren under observationen. I forbindelse med Covid-19 epidemien blev der fokuseret rigtig meget på god hygiejne og smitteforebyggelse i dagtilbuddene og der blev lavet en særlig indsats på dagtilbudsområdet med at få udarbejdet et materiale til institutionerne. Arbejdet med hygiejne og smitteforebyggelse kræver løbende genbesøg og justering sådan, at det er foreneligt med den pædagogiske praksis.

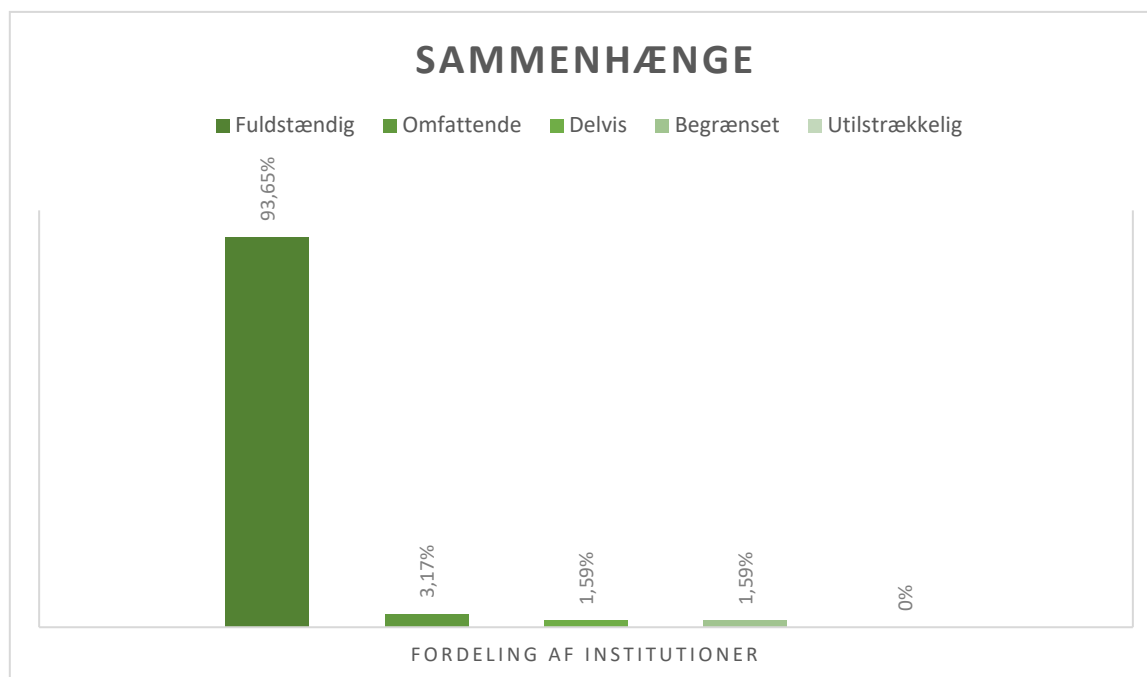
Pejlemærke 6: Forældresamarbejde

I dagtilbudsloven står det anført, at dagtilbuddet og forældrene skal samarbejde om at sikre omsorg for børnene og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den data, der har dannet grundlag for opfyldelsen af dette pejlemærke, er del institutionernes egen rapportering og dels data fra tilsynsmødet, hvor der i næste alle tilfælde har deltaget en forælder.

Hvis vi ser på den samlede opfyldelse af pejlemærket, så vurderes over 98% af alle institutioner til at opfylde pejlemærket fuldstændigt eller omfattende imens kun en enkelt institution opfylder pejlemærket delvist.

Pejlemærke 7: Sammenhænge

Ligesom det er tilfældet i forhold til forældresamarbejdet, så vurderes en meget høj andel af institutionerne i fuldstændig eller omfattende opfyldelse – næsten 97%. Dette pejlemærke vurderes ud fra data fra institutionernes egen rapportering samt fra tilsynsmødet. Vurderingen af dette pejlemærke baserer sig således primært på institutionernes egen vurdering og rapportering af deres arbejde med at sikre sammenhæng for børnene. 100% af alle institutionerne opfylder indikatoren *"Der anvendes overleveringsskemaer"*, men der er dog i indikatoren ikke anført om overleveringsskemaerne anvendes i alle tilfælde.

På baggrund af resultaterne for dette pejlemærke, hvor der ses en signifikant høj andel af institutionerne, der placerer sig i fuldstændig opfyldelse, vil det være relevant at genbesøge indikatorerne under dette pejlemærke i forbindelse med evalueringen og justering af tilsynskonceptet.

Vurdering af pejlemærkerne

Til vurderingen af pejlemærkerne anvendes forskellige data: *"Relationer"*, *"Mangfoldighed og inklusion"*, *"Kommunikation og sprog"*, *"Lege -og læringsmiljøer"* samt *"Fysiske rammer"* vurderer den tilsynsførende under den 3 timers observation i institutionen. For pejlemærkerne *"Forældresamarbejde"* og *"Sammenhænge"* anvendes data fra institutionernes egen rapportering samt fra dialogen til tilsynsmødet og såfremt der observeres praksis, der relaterer til indikatorerne under pejlemærkerne.

Hvis vi ser på de samlede resultater på tværs af alle pejlemærker, er der ingen institutioner, der har en så lav grad af opfyldelse af indikatorerne, at de placerer sig i utilstrækkelig opfyldelse. Uden at kunne lave en direkte sammenligning da der er tale om to forskellige vurderingsredskaber, så var i der i 2021 heller ingen institutioner, der placerede sig i utilstrækkelig kvalitet (redskab 2021: ITERS:Infant/toddler Enviroment Scale/ECERS:Early Childhood Enviroment Rating Scale)

Kommunale tendenser

Når vi ser på tværs af de 63 observationer, der er foretaget i institutionerne, ses en række tendenser, som går igen i en stor andel af institutionerne. I de følgende afsnit beskrives et udsnit af disse tendenser samt hvordan der på baggrund af tendenserne, arbejdes videre med på dagtilbudsområdet.

Børns indbyrdes relationer

Når vi ser på tværs af indikatorerne i pejlemærkerne *”Relationer”* og *”Mangfoldighed og inklusion”*, så er det gældende at de indikatorer, der relaterer sig til børnenes indbyrdes relationer eller til samhørighed med børnegruppen, er de indikatorer som færrest institutioner opfylder sammen med indikatoren der referer til støtte til deltagelsesmulighed i leg, aktivitet og rutinesituationer (56%). Vi kan altså konkludere, at dette er et område som i mindre grad observeres i praksis på det samlede dagtilbudsområde i Randers kommune. Samtidig er det også vigtigt at understrege, at der ligeledes er observeret mange gode eksempler på hvordan børn er en del af fællesskabet på egne præmisser, er blevet hjulpet ind i det og er blevet fremhævet positivt for andre børn/børnegruppen.

Denne tendens er i direkte tråd med et af de fund, som blev præsenteret i den nationale kvalitetsundersøgelse på 0-2års området, lavet af VIVE og som blev præsenteret tidligere på året. Når de samlede resultater fra både daginstitutionerne og dagplejen foreligger, vil resultater og fund fra den nationale undersøgelse blive sat i relation til resultater og fund i det samlede pædagogiske tilsyn i Randers kommune.

Der har i mange år været en tendens til et øget fokus på individet og et mindre fokus på fællesskabet og en hypotese kan være, at det netop er det der spiller ind her. Der har i højere grad været fokuseret på den gode og trygge relation mellem barn og voksen og i mindre grad fokus på at støtte børnenes relationer og børnefællesskabet. Det er væsentligt at fokusere på fællesskabets betydning og ikke mindst støtte de børn som ikke på egen hånd formår at skabe deltagelsesmuligheder.

Netop fællesskabet er et af temaerne i Randers kommunes Børne og ungepolitik fra 2023 og aftaleenhederne vil alle komme til netop at arbejdet med fællesskaber for alle frem til 2026 via arbejdet med aftalemål.

Mangfoldighed og inklusion

Er som tidligere nævnt det pejlemærke som færrest institutioner har i fuldstændig og omfattende opfyldelse. Arbejdet med indholdet under dette pejlemærke er væsentligt i forhold til at sikre, at flest mulige børn er en del af et stærkt børnefællesskab på almenområdet. Som sagt ved vi at kvaliteten af dagtilbuddet har en afgørende betydning for børn og i særdeleshed børn i udsatte positioner.

Institutioner har igennem en årrække tilegnet sig specialpædagogiske redskaber og i observationer ses der udbredt brug af eksempelvis visuel understøttelse til børnene ligesom begrebet *”pause”* anvendes, som en del af dagsstrukturen for børn, der har behov for det.

Der planlægges i 2024 et kompetenceudviklingsforløb til det samlede dagtilbudsområde med fokus på stærke børnefællesskaber på dagtilbudsområdet, da det netop er et af de områder hvor Randers Kommune ønsker at personalet bliver klædt på til at planlægge læringsmiljøer og understøtte børn i udsatte positioner.

De fysiske rammer

Generelt ses det, at de fysiske rammer giver god mulighed for børnenes leg og udfoldelse og der forefindes aktivitets- og legematerialer inde og ude. Under pejlemærket "Lege og læringsmiljøer" angives ligeledes, at der er i 92% af institutionerne er forskelligartet legetøj og materialer tilgængeligt for og til legen. Ligeledes ses det overordnet, at der i institutionerne er udsmykning, der er vedkommende for børnene ligesom 71% af institutionerne har udsmykning/udstilling i børnehøjde.

Dog vurderes kun 51% at have opfyldt indikatoren (Pejlemærke: Kommunikation og sprog), der omhandler mulighed for uforstyrrede læseområder. Der observeres i høj grad etablerede læseområder og tilgængelighed af bøger, men en stor del af områderne er ikke uforstyrrede og giver dermed ikke de bedste betingelser for fordybelse for eksempelvis dialogisk læsning. Som tidligere nævnt er der allerede et stort fokus på at anvende uderummet og dette anvendes blandt andet til understøttelse af arbejdet med små grupper. Der ses under observationerne flere eksempler på, at det pædagogiske personale anvender uderummet til læseområder, for at skabe ro omkring aktiviteten.

Der har som tidligere nævnt, været fokus på det fysiske læringsmiljø siden tilsyn 2021. Her var en af de generelle anbefalinger at etablere interessecentre/definerede legemiljøer, ligesom der også var fokus på at sikre tilgængelighed af relevant legetøj og materialer. Ydermere var en af anbefalingerne at få relevant udsmykning/udstilling ned i børnehøjde så det kunne anvendes relevant sammen med børnene.

Der er i Randers kommune i mange institutioner med et stigende børnetal. Det stiller store krav til de fysiske rammers anvendelse herunder hvordan disse indrettes optimalt og med mulighed for at skabe et dynamisk læringsmiljø af høj kvalitet. Der udarbejdes i første halvår af 2024 en gennemgang og pædagogiske analyse af institutionernes fysiske rammer, som skal danne grundlag for optimal ressourceudnyttelse samt netop sikre pædagogfaglige perspektiver indretning og organisering af de fysiske rammer.

Legen

Der er i høj grad mulighed for børneinitierede lege i institutionerne og legetøj og materialer har ikke en bestemt anvendelsesmulighed, så børnene har mulighed for at være kreative og bruge deres fantasi i legen.

I forhold til den voksnes rolle i legen ses det, at den voksne i 60% af observationerne indtager forskellige roller i legen (træner, medspiller, instruktør og tilskuer) ligesom 63% under observationen organiserer aktiviteter, lege og rutinesituationer på en måde, der tilgodeser børnegruppens behov på dagen. I arbejdet med de voksnes forskellige roller i leg, har DCUM tidligere være inddraget til at give et oplæg på fælles ledermøde. Resultatet kalder dog på at viden om den voksne forskellige roller i legen genbesøges og der arbejdes med at implementere viden i praksis.

Legen har været i fokus i det faglige årshjul for dagtilbudsområdet i 2021, 2022 og igen i 2023 med forskellige vinkler. Dette afspejler sig i dele af resultatet, men som beskrevet ovenfor kræver andre elementer at temaet genbesøges. Det er væsentligt at blive ved at udvikle på legen og den voksnes rolle i legen, da legen ifølge den styrkede pædagogiske læreplan er grundlæggende.

Relationer

Som beskrevet tidligere placerer ca. 80% af institutionernes sig i fuldstændig eller omfattende opfyldelse af indikatorerne under pejlemærket "Relationer", hvilket er en tydelig indikator på at der overordnet er en god kvalitet i det relationelle arbejde, når det gælder voksen-barn interaktioner/relationer. Dette er i tråd med

resultaterne fra pædagogisk tilsyn i 2021, hvor kvaliteten af "interaktioner" generelt var af god og fremragende kvalitet.

Børnene bliver generelt mødt af empatiske voksne, der er positive rollemodeller og hjælper børnene når de er kede af det eller bange og dette understøttes af at børnene under langt de fleste observationer udviser tryghed og glæde i kontakten med personalet.

Der ses dog en svag tendens til, at personalet i mindre grad er positive og nænsomme i situationer, når børnene guides i interaktioner barn-barn eller barn-voksen samt en svag tendens til at personalet udtrykker sig tydelig og anerkendende i forhold til forventninger til børnene. Det kunne tyde på at institutionerne flere steder med fordel kan arbejdes med personalets følsomhed og nænsomhed i deres interaktioner med børnene og når der skal stilles tydelige forventninger til børnene. Hvis vi sammenholder denne tendens med den nationale kvalitetsundersøgelse på 0-2år området lavet af VIVE, ses der ligeledes at børnene generelt bliver mødt af venlige og imødekommende voksne.

Opfølgning på det pædagogiske tilsyn og det videre arbejde med resultaterne

Opfølgning på tilsyn i institutionerne

Med afsæt i resultaterne fra det pædagogiske tilsyn 2023 pågår der et arbejde decentralt, hvor institutionerne arbejder videre med en eller flere af anbefalingerne fra tilsynsrapporterne. Den efterfølgende opfølgning og de tilsynsførendes involvering, har været afhængig af pejlemærkets opfyldelse (se side 10).

I forbindelse med tilsyn 2023, er det besluttet at institutionerne selv vælger hvilken didaktisk/evalueringsmodel de anvender til det videre arbejde. Dette valg er taget med baggrund i erfaringer fra tilsyn 2021, hvor der blev arbejdet med "Tegn på læring II" på det samlede område. Som en del af arbejdet med at sikre en evalueringskultur i dagtilbuddet har institutionerne arbejdet med at udvælge, tilpasse og udvikle evalueringsmodeller, som understøtter deres praksis. For at understøtte og anerkende det arbejde, der allerede er i gang ude i institutionerne, så har der været valgfrihed i forhold til hvilken evalueringsmodel, der skal anvendes i det videre arbejde med at realisere anbefalingerne fra tilsynsførende i praksis. Institutionerne har dog kunne få sparring hos Børnefagligt Udviklingscenter i forhold til at valg af model.

Som nævnt tidligere er de efterfølgende handlinger afhængig af institutionernes opfyldelse af pejlemærkerne samlet set. Institutionerne arbejder selvstændigt videre med anbefalingerne, hvis de vurderes, som havende fuldstændig, omfattende og delvis opfyldelse af pejlemærkerne samlet set. Hvis institutionerne placerer sig i "delvis" opfyldelse under et pejlemærke, bør der ske en væsentlig justering af praksis vedr. pejlemærket og de anbefales at modtage sparring fra Børnefagligt Udviklingscenter. Generelt har institutionerne søgt sparring hos den tilsynsførende på de handleplaner, som institutionerne har udarbejdet for at udvikle på et specifikt pejlemærke, når pejlemærket har placeret sig i "delvis" opfyldelse.

I de institutioner der har pejlemærker, som placerer sig i begrænset opfyldelse, skal arbejdes videre med justering af pejlemærket i samarbejde med Børnefagligt Udviklingscenter og der laves en handleplan, som skal godkendes af tilsynsførende. Der er en forventning at den lokale ledelse er tæt på det videre arbejde med at udvikle praksis, så flere indikatorer kommer til stede og opfyldelsen af pejlemærket forbedres.

For at sikre, at der sker en ændring i praksis, så laves der en opfølgende observation i alle institutioner, der har et eller flere pejlemærker i "begrænset" opfyldelse. Alt efter bekymringsgraden for kvaliteten i institutionen eller hvor hurtigt institutionen ændrer praksis, laves der en eller flere opfølgende observationer. Disse observationer er som det ordinære tilsynsbesøg uanmeldt. Alt efter hvilket pejlemærke og indikatorer der er tale om planlægges observationerne sådan, at den tilsynsførende har mulighed for at observere de aftalte udviklingsområder i praksis. Det kan eksempelvis være observation i forbindelse med det pædagogiske måltid, hverdagens mikroovergange eller i bestemte legesituationer. Dette netop for at sikre, at praksis udvikles og forbedres efter de anbefalinger, der er blevet givet i forbindelse med tilsynet. Der gives i forbindelse med observationerne en tilbagemelding til institutionen og handleplanen justeres med sparring fra den tilsynsførende.

I alt har otte institutioner et eller flere pejlemærker, der placerer sig i "begrænset" opfyldelse og som følge af det har institutionen fået eller får et opfølgende uanmeldt tilsyn og en tilbagemelding. Børnefagligt Udviklingscenter fortsætter med at følge institutionerne indtil, at det vurderes at der kan arbejde selvstændigt videre. I skemaet nedenfor fremgår antallet af institutioner, der er i begrænset omfang vurderes at opfylde de enkelte pejlemærker.

	Relationer	Mangfoldighed og inklusion	Lege – og læringsmiljøet	Kommunikation og sprog	Fysiske rammer	Forældresamarbejde	Sammenhænge
Antal institutioner vurderet i begrænset pr. pejlemærke.	3	8	1	1	1	0	1

Som følge af det pædagogiske tilsyn er der igangsat skærpet tilsyn i en enkelt institution og i denne institution laves der løbende og hyppige observationer og tilbagemeldinger for at sikre udviklingen af den pædagogiske praksis og for at kontrollere, at der sker en positiv ændring af forholdene i institutionen.

Fagligt årshjul på dagtilbudsområdet

Udover at give den enkelte institution viden om hvor der skal udvikles og justeres, så giver resultaterne fra det pædagogiske tilsyn på det samlede dagtilbudsområde forvaltningen et omfattende datasæt, hvoraf der kan udledes generelle tendenser og heraf udvælges kommunale fokusområder.

Forvaltningen udarbejder hvert år et fagligt årshjul, som udsendes til og præsenteres for det samlede dagtilbudsområde. I 2024 er overskriften på årshjulet "Det gode børneliv". Årshjulets indhold afspejler blandt andet de tendenser og fokusområder, som er fremkommet gennem tilsynsprocessen.

I årshjul 2024 vil der blandt andet blive sat fokus på temaerne "Stærke Børnefællesskaber – mangfoldighed og inklusion, "Kommunikation og sprog" samt arbejdet med "Børneperspektivet".

”Stærke Børnefællesskaber – mangfoldighed og inklusion”

Som tidligere nævnt, så er pejlemærket ”Mangfoldighed og inklusion” det pejlemærke hvor det færreste antal institutioner placerer sig i fuldstændig eller omfattende opfyldelse. ”Fællesskaber” er ligeledes et område, politikerne i Randers kommune har valgt at sætte fokus på i Børne og ungepolitikken. Her er målet, at børn og unge skal være en del af meningsfulde fællesskaber og det gælder for alle børn og uanset forudsætninger, køn, etnicitet, handicap eller social baggrund og det er de voksne, der skal sørge for, at alle børn og unge oplever betydningsfulde fællesskaber. Ydermere er vi ifølge den styrkede pædagogiske læreplan forpligtet til at organisere og tilrettelægge læringsmiljøer, der tilgodeser og understøtter børn i udsatte positioners læring. Vi ved at en tidlig indsats er afgørende for at sikre en god udvikling for de børn, der har behov for hjælp på vejen og der er på dagtilbudsområdet afsat budgetmidler til at kompetenceudvikle medarbejderne på dagtilbudsområdet. Der er et ønske om at sætte den eksisterende viden blandt de fagprofessionelle omkring dagtilbudsområdet i spil (PPR, Børnefagligt Udviklingscenter etc.) og ydermere tilføre ny forskningsbaseret viden til de medarbejdere, der er helt tæt på børnene.

På baggrund af ovenstående igangsættes der i 2024 er kompetenceudviklingsforløb med fokus på stærke børnefællesskaber samt den tidlige (og rette) indsats. Forløbet planlægges som et aktionslæringsforløb og er rettet mod alle medarbejdergrupper på området. Vi ønsker at der skabes en højere grad af fælles forståelse, sprog og tilgang på området med fokus på de stærke børnefællesskabers betydning for børns trivsel.

Som tidligere nævnt så ses der i data fra tilsynet en tendens til, at der ikke i så høj grad sættes fokus på børns indbyrdes relationer og på at sikre at alle børn hjælpes ind i leg og aktivitet – ind i fællesskabet. I forbindelse med den planlagte kompetenceudvikling, vil der blandt andet være fokus på hvordan den voksne i højere grad kan understøtte børns indbyrdes relationer og understøtte børns deltagelsesmuligheder. Legen og den voksnes rolle i legen vil ligeledes være et omdrejningspunkt for indholdet og med til at understøtte arbejdet med noget af det data vi har fra tilsynet. Som tidligere nævnt peger resultaterne på der fortsat skal være fokus på den voksnes rolle og forskellige positioner i legen.

”Kommunikation og sprog”

Sprog er en indgang til fællesskabet og derfor bliver der i årshjulet 2024 sat fokus på netop det. Som tidligere beskrevet placerer institutionerne sig overvejende i ”fuldstændig” og ”omfattende” opfyldelse under pejlemærket. ”Kommunikation og sprog” er et gennemgående på tværs af alle pejlemærker og anvendes i hverdagsrutiner, under måltidet, i leg og som en vej til at skabe sammenhæng til omverden. Der ses i data fra tilsynet at personalet i mindre grad italesætter egne følelser og handlinger overfor børnene og dermed understøtter børnenes sociale udvikling. Derudover er det i Randers kommune en høj andel af unge, som ikke får en uddannelse og som tidligere nævnt, som viser forskning, at de sproglige kompetencer som barn i dagtilbud afspejles i kompetencerne, når den unge afslutter 9-klasse. Udover data fra tilsynet, har der fra praksis været et ønske om at blive klædt på til at arbejde med de handleplaner, der skal laves i forbindelse med sprogvurderinger. Der er i 2023 blevet igangsat et sprogværk, med medarbejder og ledere fra området, hvor der har været sat fokus på forskellige emner inden om temaet. Dette netværk fortsætter i 2024 og her vil en af temaerne være dialogisk læsning, som under observationerne blev observeret i 67% af tilfældene og som har en sammenhæng med vigtigheden af uforstyrrede læseområder, som kun var til stede under 51% af observationerne.

Ligeledes bliver der i 2024 nedsat en arbejdsgruppe, der har til formål at udarbejde en sprogstrategi, der skal udgøre rammen om den sproglige indsats på dagtilbudsområdet.

”Børneperspektivet”

Vi er på dagtilbudsområdet meget optaget af arbejdet med børneperspektivet, hvilket også udgør en del af det pædagogiske grundlag i den styrkede pædagogiske læreplan. I forbindelse med det pædagogiske tilsyn er institutionerne blevet bedt om at lave et børneinterview med en gruppe børnehavebørn. Det har givet kvantitative data, som vi kommer til at arbejde videre med. I forbindelse med tilsynsmøderne er indholdet af børneinterviewet ofte blevet drøftet og det har i flere tilfælde givet anledning til refleksion, undring og justering af praksis. Data fra tilsynet har vist at måden at spørge på er afgørende for hvordan børnene svarer, så derfor skal vi gøre os umage med at få stillet de rigtige spørgsmål. Et eksempel på det, er spørgsmålet: *”Får du skældud af de voksne i børnehaven”*. Her var der en del børn, der sagde at andre børn fik skældud, men ikke at de selv gjorde. En hypotese er, at børnene ikke ønsker at være ”den” der får skældud, da det er forbundet med noget negativt og børn ønsker at gøre det bedst muligt og fremstå i et positivt lys.

Børneinterviewet er et greb ind i at arbejde med børneperspektivet og Randers kommune indgår i et projekt med DCUM, som netop handler om at udvikle og forfine metoderne til at arbejde med børneperspektivet. I forbindelse med pædagogisk tilsyn 2025 er der en ambition om i endnu højere grad at inddrage børneperspektiver og dette også gældende for de 0-2årige.

Der er ligeledes et politisk fokus på arbejdet med børnenes perspektiver via fokusområdet ”Medindflydelse” i Børne og ungepolitikken. Her beskrives netop at børnenes perspektiver er kilde til vigtig viden om, hvordan børnene oplever deres egen hverdag.

En fælles kvalitetsforståelse på dagtilbudsområdet

Pejlemærker og de tilhørende indikatorer understøtter arbejdet med at sikre en fælles forståelse for kvalitet på dagtilbudsområdet i Randers kommune. Tendenser fra det pædagogiske tilsyn samt de enkelte institutioners resultater bliver ligeledes en del af dagsorden i forbindelse med dagtilbudschefens kvalitetssamtaler med den overordnede dagtilbudsledelse. Der vil blive fulgt op på hvordan der arbejdes med resultaterne og anbefalingerne fra tilsynet og hvordan det sikres, at der sker en ændring af praksis og adfærd der hvor det er nødvendigt.

Involvering af MED-systemet og dagtilbudsrådet

En anden meget væsentlig del af arbejdet med resultaterne fra tilsynet er involvering af MED-systemet og forældrene på området. Dels pågår der et arbejde i de lokale MED udvalg med de lokale resultater og så vil der være en fælles faglig drøftelse af de samlede resultater i SektorMED regi. Her vil det videre arbejde med omsætning af resultaterne ligeledes blive præsenteret og drøftet.

Der har med få undtagelser været forældrerepræsentation til alle tilsynsmøder ude i de enkelte afdelinger, så der har undervejs været en forældredeltagelse og involvering. Dagtilbudsrådet vil blive præsenteret for resultaterne og det videre arbejde med resultater og tendenser fra det samlede tilsyn.

Evalueringskonceptet

Som tidligere beskrevet så er tilsynskonceptet for det pædagogiske tilsyn på dagtilbudsområdet udviklet i 2022 i et samarbejde mellem forvaltning og praksis. Der har inden den ordinære tilsyn været afholdt en række prøvehandlinger i forskellige institutioner. Det er dog første gang at konceptet anvendes på det samlede område i 2023. Der er et igangværende arbejde med at få evalueret konceptet og dagtilbudsrådet har

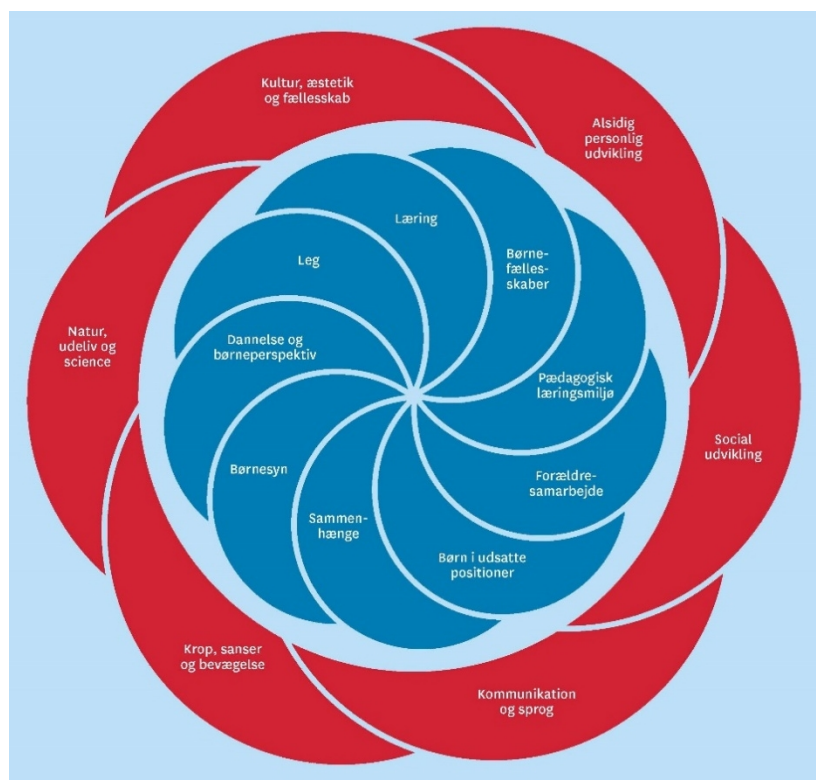
allerede evalueret på deres deltagelse i tilsynsmøderne lokalt. Den generelle tilbagemelding fra dagtilbudsrådet er at de oplever konceptet og indholdet på møderne forståeligt og vedkommende ligesom de deltagende medlemmer har oplevet sig inddraget på tilsynsmøderne.

Bilag 1. Den styrkede, pædagogiske læreplan

Siden 2004 har alle dagtilbud i Danmark skullet arbejde med børns læring med udgangspunkt i en pædagogisk læreplan. Som en del af den pædagogiske læreplan har dagtilbud skullet opstille mål for børns læring inden for seks centralt fastsatte læreplanstemaer. Som led i at styrke kvaliteten i dagtilbuddene vedtog Folketinget i maj 2018 nye regler om den pædagogiske læreplan, som skulle implementeres senest 2020.

De nye regler hviler på den danske dagtilbudstradition. Det centrale er blandt andet et fælles pædagogisk grundlag med ni centrale elementer, herunder et styrket fokus på legens betydning, børnefællesskaber, børnesyn og børneperspektiv, etableringen af et pædagogisk læringsmiljø hele dagen, børn i udsatte positioner, forældresamarbejde om børns læring, sammenhængen til børnehaveklassen og samarbejdet med det omkringliggende samfund. Det er desuden væsentligt at nævne nye beskrivelser af de seks læreplanstemaer med nye, brede pædagogiske mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring og i den forbindelse etableringen af en evalueringskultur i dagtilbud. Ovenstående grundlag udgør forståelsen for og tilgangen til arbejdet med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i dagtilbud.

Den pædagogiske læreplan illustreres i en såkaldt "Læreplansblomst". De røde blade viser de seks læreplanstemaer, mens de blå inderste blade viser elementerne i det fælles pædagogiske grundlag.

Kilde: EMU Danmarks Læringsportal

Ifølge dagtilbudsloven skal det fremgå af dagtilbuddets lokale læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud igennem hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte voksenaktiviteter, spontane børneaktiviteter og daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes. Det pædagogiske læringsmiljø skal inddrage hensynet til børnets perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger. Det skal endvidere fremgå, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring.